

BLAŽ KARLIN

PASIJONKE

PESMI O TRPLJENJU V VOJNI IN MIRU

Ob 70-letnici konca druge svetovne vojne in povojnih pobojev je od 27. do 31. maja 2015 v Škofji Loki potekal pesniški recital, poimenovan *Pasijonke – pesmi o trpljenju v vojni in miru*. Z javnim branjem poezije loškega rojaka dr. Tineta Debeljaka in drugih avtorjev, ki so s pesniško govorico ubesedili bolečino ob takratnem trpljenju posameznika in narodne skupnosti, smo se pietetno poklonili spominu na vse žrtve vojne in revolucije.

Mladi bralci so nas ob glasbeni spremljavi z občutenim podajanjem besedil pet dni kakor v velikonočni procesiji vodili preko krajev – postaj križevega pota –, ki jih je tudi v našem mestu in bližnji okolici zaznamoval polpretekli slovenski narodni pasijon.

Pesnikov klic »*Moja piščal je votla kost. / Naša smrt ni več skrivnost.*« se je kot preroško videnje iz čezoceanskega pregnanstva toliko let kasneje v domovini iztekel v pretresljivo izpoved ene izmed udeleženk pesniških večerov. Gospa, ki je očeta izgubila v povojnem času maščevalnih besov, je ob sklepu Pasijonk izjavila: »*Zdaj sem tudi jaz pokopala svojega očeta.*« Besede tolažbe, ki nas obvezujejo, da s prizadevanji za kulturo sprave v našem narodu nadaljujemo tudi v prihodnje.

Pasijonke kot samostojni kulturni dogodek so bile uvrščene med spremljevalne dogodke velike razstave ob 70-letnici konca druge svetovne vojne, naslovljene ČLOVEK, GLEJ, ki je bila v maju in juniju 2015 na ogled v opuščenih prostorih nekdanjega Nunskega samostana v Škofji Loki.

Pripravljalci recitala smo hvaležni, da se ga je udeležilo več sorodnikov dr. Tineta Debeljaka, med njimi tudi njegova hčerka ga. Jožejka Debeljak Žakelj, ki biva v Argentini.

Organizatorja Pasijonk: Muzejsko društvo Škofja Loka (zanj predsednik mag. Aleksander Igličar) in Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka Stara Loka (zanj predsednik Klemen Karlin), v sodelovanju s civilnodružbeno pobudo Resnica in sočutje 1945–2015 (zanjo Jože Bartolj) in ob pomoči Župnije Stara Loka (zanjo msgr. dr. Alojz Snoj).

Vodja projekta: Blaž Karlin.

Recitatorji: Samo Avguštin, Neža Bohinc, Tine Čarman, Jure Hafnar, Andrej Høivik, Ema Jenko, Neža Krajnik, Špela Oblak, Gašper Murn in Marjana Rožanec.

Glasbeniki (instrumentalisti in pevci): Mojca Jerman (violina), Manca Močnik (trobenta), Mirjam Šolar (violina), Škofjeloški oktet in Vokalna skupina Nobile.

Molitve za vse žrtve vojne in revolucije na pokopališču v Lipici je vodil mag. Simon Fortuna, župnik iz Žabnice in škofjeloški dekan.

Strokovna in tehnična pomoč: Alojzij Pavel Florjančič (krajevna zgodovina), Helena Janežič (dostop do literature in izbor pesmi), Ludvik Kaluža (govor), Zdenka Primožič (izbor pesmi), ddr. Marija Stanonik (izbor pesmi) in Matjaž Košir (ozvočenje).

Spletna stran projekta: www.pasijonke.si.

UVODNI NAGOVOR BLAŽA KARLINA NA PASIJONKAH

(glede na kraj posameznega večera vsakokrat smiselno prilagojen in dopolnjen)

V majskih dneh letošnjega leta se spominjamo 70-letnice konca druge svetovne vojne in povojnih pobojev, ki so sledili v mirnem času. Medvojni in prvi povojni dogodki so tako zelo globoko zasekali v slovenski narod, da nas v bistvenem določajo tudi danes, toliko let pozneje.

Kako naj se soočimo s tem divjim časom, da ohranimo spoštljivo govorico? Da v svojih nesočutnih držah ob priložnosti ponovno ne podivjamo? Da zgodovinskim dejstvu dovolimo, da nas izučijo? Da osebnim zgodbam pustimo, da nas nagovorijo? Kako naj to storimo?

Daljnega leta 1949 je slovenski pesnik izgnanstva – Ločan dr. Tine Debeljak, takrat še pod psevdonomim Jeremija Kalin – v 12 tisoč kilometrov oddaljenem argentinskem Buenos Airesu v knjigi z naslovom Črna maša, izdal pesnitev z naslovom *Vélika črna maša za pobite Slovence*. Skozi vseh 3.500 in več verzov tega epa nas spremlja pesnikova središčna darovanjska prošnja:

»tako našo muko spremeni v naš blagoslov!«

Ali more torej k spravi v našem narodu svoj delež prispevati tudi poezija in njeno javno branje? Sodelujoči pri projektu *Pasijonke – pesmi o trpljenju v vojni in miru* smo prepričani, da lahko.

Resnična poezija more dati glas, podobo, ime, obraz, upanje ... celo tistim, ki jim je bilo vse to doslej odvzeto ali zanikano. Resnična poezija prebuja v nas glas vesti o človeškem dostojanstvu, ki je lastno vsem nam – mrtvim in živim.

Tragedija pobojev, tisočev izginulih, zamolčanih in izgnanih je z domačim prevratom svoje korenine pogнала že ob zori vojne, začetek njenega krvavega razpleta – razcveta tisočev in tisočev rož pasijonk – pa je nastopil ravno v zadnjih petih dneh tistega trpljenja polnega meseca maja pred 70 leti.

Med 27. in 31. majem 1945 so britanske zavezniške sile z avstrijske Koroške v Titovo Jugoslavijo s prevaro vračale pripadnike razorožene slovenske narodne vojske in civiliste. Pasijonska procesija mučenja in smrti je takrat stekla tudi skozi naše mesto, tisočletno Škofjo Loko.

Z branjem poezije prevajalca, urednika, literarnega zgodovinarja, pesnika, pisatelja, podnunca, člana profesorskega ceha in soustanovitelja Muzejskega društva Škofja Loka dr. Tineta Debeljaka in branjem poezije drugih pesnikov, ki se v svojih delih osebno ali tematsko navezujejo na slovenski narodni pasijon 1945, se želimo na simboličen in spoštljiv način pokloniti spominu na vse žrtve končnega bratomornega obračuna.

Kakor so ti mladi ljudje – ki so bili približno istih let kot so recitatorji pasijonk – stopili na svojo zadnjo pot, tako jim mi z branjem pesmi o trpljenju v vojni in miru na petih krajih v petih dneh sledimo na njihovih zadnjih zemeljskih postajah: od železniške postaje, kjer so stopili na loško zemljo, do sprejema v taborišču in zaporu na Loškem gradu; od središča mesta, ki se jim je odreklo in jih poglalo bodisi v begunstvo bodisi v kruto smrt, pa vse do prapodobe morišča v kraških globelih gozdnatega Crngroba in zadnjega počivališča pod znamenjem križa na pokopališču v Lipici.

Naj nas te pesmi opomnijo, da je vsaka žrtev za narod vredna spomina, da je vsak človek vreden spomina, da vsakomur pripada mesto v naši slovenski skupnosti. Ki izpraznjeno še vedno čaka.

Da se vsaka vojna enkrat konča in da je dolžnost živih, da mrtvim vrnemo dobro ime in jih pokopljemo, svojcem in vsemu narodu pa nasujemo gomilo za objokovanje in spominjanje.

SEZNAM PESMI IN SODELUJOČIH PO DNEVIH

Pasijonke, 1. dan: sredo, 27. maj 2015, na železniški postaji Škofja Loka

Seznam pesmi:

- Tine Debeljak, Črna maša: Koščena piščal
- Lojze Grozde, Sonet
- Leopold Legat, Vetrinje
- Ivan Hribovšek, Ura 1943
- Branko Rebozov, V tunelu
- Zorko Simčič, Noč

- Milena Šoukal, Nevihta
- Lojze Grozde, Zimsko jutro
- Ivan Hribovšek, Osamelost
- Lojze Grozde, Barje spomladi
- Ivan Hribovšek, Rast
- Tine Debeljak, Vetrinjski trospev: Zbor mater
- Tone Kuntner, Ko bodo vsi nemi spregovorili
- Peter Košak, Prišel bo dan

Recitatorja: Neža Krajnik in Jure Hafnar

Glasbenica: Manca Močnik (trobenta)

Fotograf: David Jezeršek

Pasijonke, 2. dan: četrtek, 28. maj 2015, na dvorišču Loškega gradu

Seznam pesmi:

- Tine Debeljak, Črna maša: Jesenski ogenj
- Zorko Simčič, Dvojna zvestoba
- Vinko Rode, O mati, mati domovina
- Branko Rebozov, Emigrant na zdravniškem pregledu
- Stane Bračko, Anno 1942 Post Christum
- Lojze Grozde, Utrinek
- Ivan Hribovšek, Noč
- Karel Mauser, Umiranje
- Tone Ferenc, Rekviem
- Rafko Vodeb, 1945
- Jože Snoj, Rog in Bog
- Mirko Šuštaršič, Santa Cruz
- France Papež, Nekaj zemlje
- France Balantič, Nekoč bo lepo

Recitatorja: Špela Oblak in Gašper Murn

Glasbeniki: pevci Škofjeloškega okteta

Fotograf: Aleš Jezeršek

Pasijonke, 3. dan: petek, 29. maj 2015, pred rojstno hišo dr. Tineta Debeljaka pod Nunsko cerkvijo

Seznam pesmi:

- Tine Debeljak, Črna maša: Iz globočine
- Tine Debeljak, Črna maša: Poškropi me s hisopom

- Tine Debeljak, Črna maša: Dan jeze, dan kesanja
- Ivan Hribovšek, Slutnja
- Ivan Hribovšek, Pomladna pesem 1944
- Tine Debeljak, Kyrie Eleison / Slovenski veliki teden
- Tine Debeljak, Brezjanski romar
- Ivan Hribovšek, Molitev
- Zorko Simčič, Dvogovor: Vrnjeni v maju govori Bogu
- Zorko Simčič, Dvogovor: Bog govori vrnjenemu v maju
- Tine Debeljak, Payador v pampi
- France Balantič, Zasuta usta
- Vladimir Kos, En del ceste v Hákata
- Zorko Simčič, Odhrojene stopinje

Recitatorja: Marjana Rožanec in Tine Čarman

Glasbenici: Mojca Jerman (violina) in Mirjam Šolar (violina)

Fotograf: Marko Jelenc

Pasijonke, 4. dan: sobota, 30. maj 2015, pred cerkvijo v Crngrobu

Seznam pesmi:

- Tine Debeljak, Črna maša: Poškropi me s hisopom
- Tine Debeljak, Črna maša: V breznu
- Tine Debeljak, Črna maša: V breznu
- Tine Debeljak, Črna maša: V breznu
- Odon Peterka, Moj grob
- Ivan Hribovšek, Ura 1942
- Zorko Simčič, Sam
- France Balantič, Truplo v polju
- Niko Grafenauer, Crngrob
- Marjan Jakopič, Že dolgo čakam
- Ivan Hribošvek, Drevesom
- Zorko Simčič, Pred odhodom: pogovor z bodočim mrličem v zrcalu
- France Papež, Srečanja
- Tine Debeljak, Prošnja pesem za vrnitev

Recitatorja: Neža Bohinc in Andrej Høivik

Glasbeniki: člani Vokalne skupine Nobile

Fotograf: David Jezeršek

Pasijonke, 5. dan: nedelja, 31. maj 2015, pred križem na pokopališču v Lipici

Seznam pesmi:

- Tine Debeljak, Črna maša: Darovanje
- Tine Debeljak, Črna maša: Darovanje
- Lojze Grozde, Pevčeva molitev
- Zorko Simčič, Turjaška, pet let kasneje
- Tine Debeljak, Vetrinjski trospev: Žalostinke jokajočih žena
- Vinko Beličič, Antigona
- France Balantič, Magistrale
- Zorko Simčič, Sporočilo nasprotnikom mrtvega očeta
- Erik Kovačič, Pomladne elegije
- Marjan Jakopič, Begunski Božič
- Vladimir Truhlar, Zelena noč
- France Balantič, Zadnje sonce
- Peter Košak, To pot moramo prehoditi
- Zorko Simčič, In vendar – nekoč bo!

Recitatorja: Ema Jenko in Samo Avguštin

Glasbeniki: člani Vokalne skupine Nobile

Fotograf: Marko Jelenc

Strašna zabloda je današnjih dni;
ljudje kot slepci težko hodijo
brez ciljev, cest v nejasnost blodijo,
zavrgli prave, ravne so poti.

Zavrgli Sonce, to luč vseh luči
in vse luči, ki k Njemu vodijo,
so obsodili se in še se sodijo
in lastna sodba jih v propast drevi.

Jaz pa bom stopil v sredo naših dni,
potegnil jim obvezo raz oči,
pokazal prave, ravne jim poti,

ki peljejo do vira vseh luči.
Zato planili bodo, vem, na mene,
a vendar me zato ljubezen žene.

— *Lojze Grozde, Sonet*

Pasijonke na železniški postaji Škofja Loka. Foto: David Jezeršek

Vse besede sem izgubil,
nem strnim v prelom svetov,
rad bi ljubil, ljubil, ljubil,
rad gradil bi svet si nov.

Kot otrok sem, ki se davi,
da besedo izjeclja,
oj, ozdravi me, ozdravi,
dobri Bog, me vsega zla!

Reši, prosim, me iskanja
in obupa grenkega,
ki se v grlo mi zaganja
iz bolečega srca.

— *Ivan Hribovšek, Molitev*

Pasijonke na dvorišču Loškega gradu. Foto: Aleš Jezeršek

S hisopom jih pokropi,
z vejico roženkravta in rožmarina,
z blagoslovljeno vodo večnega spomina!

Njih rane – kot škrlat krvave –
bolj kot rosa se bodo svetile
na ostrih rezinah trave,
bolj kot srež se bodo iskriale
na trnih nočne goščave,
kjer šla je njih bosa pot skozi brinje,
da visoko v nebo se vstopi
kot cesta zvezd za vek iz veka –
v bleskih ran žareči Geniji
ljubezni Domovinje!

Vetrinje!
Tabor brezdomnega Človeka!
Sramoten žig v čelo Evropi!
Tenčica črna čez lice Sloveniji!
Nož skozi srce Materinje!
Vetrinje!
Joj!
S hisopom jih pokropi!

— *Tine Debeljak, Velika črna maša za pobite Slovence*

Pasijonke pred rojstno hišo dr. Tineta Debeljaka pod Nunsko cerkvijo. Foto: Marko Jelenc

Trohneče vence sem si strgal z glave,
poslednjih smrtnih vonjev sem pijan,
obup moj sivi je do dna prežgan,
sesedel krhek sem se sred planjave.

Dobrótjljive domače so dobrane
odprle izgublencu srčno stran,
studencev močnih, čistih sem željan,
potapljam v dobre zemlje se vonjave.

In spet sem vitki vrč za božjo kri,
prsteno grlo močijo mi sanje,
nikdar več ne zastro me tuji vali.

Drhteč v veselju legam na oči
Gospod, podaril si mi odpuščanje!
Bogat sem kakor tihi glas piščali.

— *France Balantič, Magistrale*

Pasijonke pred cerkvijo v Crngrobu. Foto: David Jezeršek

»... seveda, zdaj razumem ...
šele zdaj ...
Vse od takrat, ko ustvaril si nebo in zemljo,
si nas imel skozi tisočletja
— daleč je že raj —
tam sredi svojih kašč, pšenična zrna.
Si nas vsejal v zemljó,
ko je prišel ta maj.

Kdo je vesel, da je sejavec,
kdo, da je žanjec,
kdo, da je mesivec kruha
in kdo, da gospodar,
ki reže ga, deli ga svojim ...
Jaz srečen sem,
da smel sem biti
vsejano zrno.«

— Zorko Simčič, *Dvogovor: Vrnjeni v maju govori Bogu*

Pasijonke pred križem na pokopališču v Lipici. Foto: Marko Jelenc

